

Commonitorium

VINCENȚIU din LERINI

Traducere din limba latină și studiu introductiv de
Pr. dr. MIRCEA FLORIN CRICOVEAN

Cuvânt înainte de
Arhid. prof. univ. dr. CONSTANTIN VOICU

Colecția *Apologetica*

Seria *Izvoare*

1

Carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului **TEOFAN**
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2019

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
VINCENTIU LERINENSIS, sfânt

Commonitorium / Vincențiu din Lerini; trad. din lb. latină și studiu introd. de pr. dr. Mircea Florin Cricovean; cuv. înainte de arhid. prof. univ. dr. Constantin Voicu; carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Teofan, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei. - Ed. reviz. - Iași: Doxologia, 2019

Conține bibliografie

Index

ISBN 978-606-666-781-4

I. Cricovean, Mircea Florin (trad.; pref.)

II. Voicu, Constantin (pref.)

2

Imagine coperta 1: *Împărtășirea Sfinților Apostoli*, frescă din interiorul Mănăstirii Preasfintei Născătoare de Dumnezeu (cca 1665), Corfu - Grecia

Texturi coperte: www.freepik.com, by permission.

© Pr. Mircea-Florin Cricovean

© DOXOLOGIA, 2019

ISBN: 978-606-666-781-4

Redactori: Dragoș Dâscă, Petru Cernat

Corector: Lia Gociu

Tehnoredactor: Alina Andrei

Design: Ștefan Pintilie

DTP: Leonard Lunguleac

Cuprins

Cuvânt înainte

(Arhid. prof. univ. dr. CONSTANTIN VOICU) 7

Studiu introductiv

(Pr. dr. MIRCEA FLORIN CRICOVEAN) 9

- I. Deosebirea dintre dreapta credință și erezie,
după Vincențiu din Lerini 16
 - I.1. Definiția ereziei 17
 - I.2. Cauzele ereziei 18
 - I.3. Modurile de desfășurare a ereziei 19
 - I.4. Combaterea ereziei de către Biserică 21
- II. Origen, în lumina lui Vincențiu din Lerini 26
 - II.1. Origen – profil teologic și moral 27
 - II.2. Vincențiu din Lerini, *Commonitorium*,
XVII, P.L. 50, coll. 660-664 30
- III. Sinteză a învățăturilor eretice,
după Vincențiu din Lerini 34
 - III.1. Originea ereticilor 36
 - III.2. Eretici și erezii 36
 - III.3. Atitudinea Bisericii față de eretici și erezii 43
- IV. Apărători ai dreptei credințe menționați de
Vincențiu din Lerini 46
 - IV.1. Sfinți Părinți, apărători ai dreptei credințe 47
 - IV.2. Sinodul III Ecumenic din Efes 53
- V. Aspecte dogmatice în opera lui Vincențiu din Lerini 59
 - V.1. Raportul dintre Biserică, Scriptură și Tradiție 59
 - V.2. Progresul dogmatic în viziunea vinčențiană 63
 - V.3. Aspecte ale triadologiei,
soteriologiei și hristologiei vinčențiene 65

Vincentiu din Lerini, <i>Commonitorium</i>	71
Primul <i>Commonitorium</i>	73
Al Doilea <i>Commonitorium</i>	127
Anexe	135
S. Vincentii Lirinensis	
<i>Commonitorium Primum</i>	137
<i>Secundum Commonitorium</i>	180
Indice de nume	189

Cuvânt înainte

În premieră pentru teologia patristică românească, apare o carte despre unul dintre cei mai însemnați scriitori patristici apuseni, Vincențiu din Lerini. Munca asiduă a Părintelui dr. Mircea Cricovean pentru a scoate la lumina tiparului, pentru prima dată în limba română, textul integral al lucrării *Commo-nitorium* scrisă de Vincențiu din Lerini a reprezentat o încercare temerară, care s-a dovedit a fi sortită izbânzii.

Dovedind fidelitate față de gândirea scriitorului apusean, autorul a reușit să transmită mesajul acestuia către cititor într-un mod deosebit. Cartea de față se remarcă prin originalitatea analizelor de fond, prin explorarea științifică a ariei de extindere a lucrării, cât și prin ținuta de expresie literară a textului latin, care l-a apropiat de cei interesați.

Lucrarea de față este cuprinsă în două părți. În prima parte, autorul a adunat câteva studii despre tratatul vinčențian, pe care le-a publicat în prestigioase reviste de specialitate din țară. Nu au fost de prisos aceste studii nici atunci, când au fost publicate pentru prima dată, și nici acum.

Analizând conținutul fiecărui studiu în parte, putem conchide că autorul lor a încercat să reveleze, pe cât a fost cu putință, punctele principale care răzbat din scrierea autorului latin. Mai pe larg, subliniem că Părintele a înțeles foarte bine care a fost punctul just de vedere al lui Vincențiu în ceea ce privește deosebirea dintre dreapta credință și rătăcirea eretică.

Se arată, în continuare, că orice interpretare a Sfintei Scripturi este imperios necesar să fie făcută în concordanță cu Tradiția Bisericii Universale, potrivit canonului vinčențian care cuprinde

trei elemente: universalitatea, vechimea și consensul. De asemenea, Părintele Mircea remarcă, pe bună dreptate, într-un studiu dedicat marelui teolog alexandrin – Origen – că orice interpretare a Sfintei Scripturi, străină de duhul Bisericii, chiar susținută de autoritatea unui învățător, oricât de reprezentativ ar fi acela, este etichetată ca eretică.

Nu este trecută cu vederea nici sânguina marilor apărători ai credinței creștine, norul de mărturii ale Sfinților Părinți ai Bisericii care, chiar cu sacrificiul suprem, au luptat împotriva ereticilor, pentru păstrarea nealterată a adevărului revelat.

În prima parte a lucrării se mai consemnează și poziția Bisericii față de progresul dogmelor. Învățătura Sfinților Părinți cu privire la evoluția dogmelor bisericești este axată pe ideea că poate fi acceptată, în sensul de a le explicita, de a le adânci, pentru o înțelegere dintre cele mai convenite. Niciodată însă Biserica nu va putea înlocui dreapta învățătură de credință cu una nouă care, în final, ar fi dovedită ca o periculoasă inovație pentru mântuirea credincioșilor.

În partea a doua a cărții, Părintele Cricovean ne dăruiește traducerea tratatului vinčențian în limba română, autorul recunoscând că traducerea poate suporta, pe alocuri, unele modificări. Chiar așa stând lucrurile, traducerea se înscrie în normele exigențelor științifice și împlinește, prin apariția ei, o necesitate de prim ordin, concretizată în punerea în valoare a memorialului vinčențian. Este justificată afirmația Părintelui potrivit căreia, din prisma teologiei patristice, tratatul vinčențian prezintă o importanță de prim rang.

Socotim, așadar, că această carte își va dobândi locul bine meritat între contribuțiile teologilor români la îmbogățirea tezaurului patristic românesc, concretizându-se într-un prinos de recunoștință dedicat amintirii viețuitorului din mănăstirea din Lerini, preotul Vinčențiu, din veacul de aur al Bisericii.

Studiu introductiv

Viața

Despre viața lui Vincențiu din Lerini, avem foarte puține informații. Cunoaștem că era gal de naționalitate și că a activat ca preot la mănăstirea din Lerini până la sfârșitul vieții sale¹.

Înainte de a deveni slujitor al Bisericii, se presupune că acest Vincențiu a fost angrenat în viața civilă sau militară a Imperiului Roman. Despre aceste lucruri mărturisește el însuși chiar la începutul celebrei sale lucrări.

Vorbind despre sine, spune următoarele: „După ce câțva timp am fost târâți în toate părțile de feluritele și aprigele vijelii ale ostășiei lumești, prin insuflarea dăruită de Hristos, ne-am refugiat în portul religiei, cel mai sigur întotdeauna pentru toți, ca acolo, după lepădarea ifoselor deșertăciunii și trufiei, împăcându-L pe Dumnezeu prin jertfa smereniei, să putem scăpa nu numai de naufragiile vieții prezente, ci și de văpăile veacului ce va să vină”².

Vincențiu din Lerini a trecut la cele veșnice în jurul anului 450, probabil la cumpăna dintre domniile împăraților Teodosie și

¹ Claudio Moreschini, Enrico Norelli, *Istoria literaturii creștine vechi grecești și latine*, II/2, *De la Conciliul de la Niceea la începuturile Evului Mediu*, traducere de Hanibal Stănculescu, Polirom, Iași, 2004, p. 97.

² S. Vincentii Lirinensis, *Commonitorium* I, PL 50, col. 639.

Valentinian. Biserica apuseană îl cinstește, în fiecare an, la data de 24 mai³.

Opera

Dedicându-se slujirii lui Hristos și lepădând acele *secularis militia*⁴, va decide să alcătuiască, sub pseudonimul Peregrinus, o lucrare în care să arate cititorilor, prin așternerea învățăturilor în scris, ceea ce a primit mai însemnat de la Sfinții Părinți ai Bisericii⁵.

Nimic nu îl va împiedica pe cel care a găsit liniștea sufletească în mănăstirea din Lerini, spre împlinirea visului său. Prin întocmirea acestei lucrări, „voi avea la îndemână – spune Vincențiu – ceva cu care șubreda mea memorie poate fi îmbogățită, printr-o necurmată citire”⁶.

Mai mult de atât, timpul și locul sunt cei mai buni prieteni care îl îmbie spre începerea și desăvârșirea acestei lucrări. Astfel, preotul Vincențiu, în continuare, mărturisește: „Mă încurajează timpul, fiindcă, dacă el răpește tot ce este omenesc, și noi, la rândul nostru, trebuie să-i răpim ceva ce ne este de folos pentru viața veșnică, mai ales când așteptarea înfricoșătoare a apropiatei judecăți dumnezeiești cere stăruitor să fie sporită râvna pentru religie și, în același timp, viclenia noilor eretici impune multă grijă și atenție. Mă îndeamnă și locul, pentru că noi, fugind de învălmășeala și zarva orașelor, ne-am așezat într-o mică gospodărie de țară, mai retrasă, și acolo locuim într-o chilie liniștită

³ Vezi Vincent of Lerins, *The Commonitory*, în *A Select Library of the Nicene and Post-Nicene Fathers of the Christian Church*, second series, vol. XI, ed. Philip Schaff și Henry Wace, T&T Clark, Edinburgh, 1894, p. 128.

⁴ S. Vincentii Lirinensis, *Commonitorium* I, PL 50, I, col. 639.

⁵ S. Vincentii Lirinensis, *Commonitorium* I, PL 50, col. 638.

⁶ S. Vincentii Lirinensis, *Commonitorium* I, PL 50, col. 638.

de mănăstire, unde, fără vreo mare abatere a gândului, se poate înfăptui ceea ce cântă Psalmistul: «Îndeletniciți-vă și cunoașteți că Eu sunt Dumnezeu» (Ps. 45, 10). Însă și felul planului nostru de viață se potrivește cu aceasta⁷. Acestea au fost condițiile în care au apărut memorialele preotului Vincențiu de la mănăstirea din Lerini.

Lucrarea a fost scrisă în anul 434. Spre acreditarea faptului că această scriere îi aparține lui Vincențiu înclină și Ghenadie al Marsiliei.

Obiectivele operei sale sunt următoarele:

- să discearnă adevărul mântuitor de rătăcirea eretică;
- să demonstreze că doctrina creștină poate evolua la fel cum omul trece prin copilărie, maturitate (perioadele vieții), sau cum vedem dezvoltarea unei plante — sămânță, răsad, copac;
- să arate că doctrina Bisericii nu va fi înlocuită cu alta nouă, nici cea veche nu va putea fi respinsă;
- să arate că doar Biserica poate interpreta Sfânta Scriptura în concordanță cu Tradiția Bisericii Universale, potrivit universalității, vechimii și consensului;
- să arate că orice interpretare a Scripturii străină de duhul Bisericii, chiar susținută de autoritatea unui învățător, oricât de cunoscut ar fi acela, este eretică, fiind considerată ca nouă și nesănătoasă.

Cuprinsul lucrării

Lucrarea, la început, a avut două părți. Din nefericire, a doua parte a fost pierdută sau, după cum spune Ghenadie al Marsiliei, a fost furată în timpul vieții autorului. În ansamblu, tratatul

⁷S. Vincentii Lirinensis, *Commonitorium* I, PL 50, coll. 638-639.

preotului Vincențiu din Lerini cuprinde treizeci și trei de capitole. Prima parte, denumită Primul *Commonitorium*, cuprinde douăzeci și opt de capitole. Al Doilea *Commonitorium* cuprinde capitolele XXIX-XXXII. Lucrarea se încheie cu o concluzie: capitolul al XXXIII-lea.

În prima parte, Vincențiu arată chiar de la început că acest tratat este întocmit pentru a demasca înnoirile tuturor ereticilor și a sublinia importanța universalității drepte credințe. Este absolut necesar, afirmă Vincențiu în al doilea capitol din lucrare, să fie păzită cu strășnicie regula potrivit căreia credința cea dreaptă trebuie să se întemeieze pe două principii: autoritatea Legii divine și tradiția Bisericii Universale.

Următorul capitol înfățișează modul în care autoritatea Legii divine și Tradiția Bisericii Universale pot fi, în mod practic, puse în aplicare de fiecare mădular al Bisericii.

Istoria Bisericii este martora multor încercări care s-au abătut asupra ei. Capitolul al IV-lea al tratatului vincențian oferă, ca exemplu, două mari ispite cărora Biserica a trebuit să le facă față. Acestea au fost donatismul și arianismul. Cu siguranță, în aceste confruntări, arată autorul – în următoarele două capitole –, Dumnezeu nu a lipsit Biserica Sa de oameni luminați capabili să apere dreapta credință. În acest sens, sunt amintiți episcopul Ambrozie al Milanului și episcopul Romei, papa Ștefan.

Capitolul al VII-lea descrie modul în care ereticii își pun în aplicare planul ce are ca țel distrugerea drepte credințe. Cu substanțiale citări din epistolele pauline, Vincențiu din Lerini subliniază că, de la început, Sfântul Apostol Pavel a avertizat asupra pericolului eretic. Toți cei care propovăduiesc alte învățături decât cele dintotdeauna ale Bisericii vor fi excluși din comunitatea creștină. În capitolul al VIII-lea, Vincențiu se folosește de unele texte pauline prin care se punctează necesitatea îndepărtării din Biserică a celor care s-au abătut de la dreapta credință. În următorul capitol pune accentul pe faptul că principiile trasate de Sfântul Apostol Pavel rămân de o importanță majoră și permanentă.

Pe lângă rolul negativ – de tulburare a comunităților creștine –, ereziile au și un rol pozitiv. În capitolul al X-lea, Vincențiu din Lerini arată că Dumnezeu îngăduie, uneori, și ivirea ereziilor în Biserică. Lucrurile acestea se întâmplă, cu îngăduința Părintelui Ceresc, pentru a-i întări în credință pe drept-credincioși.

În următoarele două capitole, analizează răul produs de ereziile născocite de Fotin, Apolinarie și Nestorie. Capitolul al XVI-lea este o recapitulare a rătăcirilor lui Fotin, Apolinarie și Nestorie. Aceste rătăcirii sunt raportate la învățătura de credință dintotdeauna a Bisericii.

Capitolele XIII-XV din acest tratat conțin importante referiri de ordin dogmatic cu privire la Persoanele Sfintei Treimi, și în mod special la Ipostasul Fiului lui Dumnezeu. Odată cu Întruparea Sa de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria, Fiul lui Dumnezeu este Dumnezeu adevărat și Om adevărat. Întruparea este reală și nu aparentă. În același Ipostas, Fiul lui Dumnezeu își asumă și firea omenească. Unitatea de persoană nu s-a realizat după nașterea din Fecioara Maria, ci chiar în pântecul Fecioarei, susține preotul Vincențiu.

Capitolele al XVII-lea și al XVIII-lea se referă la marii dascăli din istoria Bisericii – unul din Răsărit, Origen, și celălalt din Apus, Tertulian – care, deși au fost socotiți la început străluciți învățători ai Bisericii, până la urmă au ajuns să producă mari ispite în popor prin învățăturile lor.

Următorul capitol este conceput ca o concluzie a celor arătate până aici în tratatul vincențian. Se subliniază faptul că, „dacă vreodată un învățător s-ar abate de la credință, Providența divină îngăduie să se întâmple aceasta spre ispitirea noastră, dacă-L iubim noi pe Dumnezeu din toată inima și din tot sufletul nostru sau nu!”⁸.

Următoarele trei capitole, axate pe citate din epistolele pauline, evidențiază faptul că, prin ivirea unor erezii noi în sânul

⁸S. Vincentii Lirinensis, *Commonitorium* I, PL 50, XIX, col. 665.

Bisericii, se poate deosebi între grâu și pleavă, între cea ce Sfinții Părinți au învățat dintotdeauna și scornelile celor care s-au îndepărtat de duhul acestor sfinți învățători. Capitolul al XXIV-lea și al XXV-lea completează cele enunțate în capitolele XX-XXII.

Capitolul al XXIII-lea tratează asupra cazului când se poate vorbi, în Biserică, despre un progres al dogmei. Este acceptat doar acel progres care nu schimbă cu nimic învățătura de până atunci a Bisericii și care va conduce spre aceeași dogmă, părere și sens.

Capitolele XXV-XXVIII oferă informații despre modul în care ereticii încearcă să introducă învățături noi în Biserică. Acești oameni, după chipul diavolului, se sprijină, la rândul lor, pe autoritatea Sfintei Scripturi. Însă ei prezintă adevărurile de credință într-un mod distorsionat.

Ultimele două capitole ale primei părți din lucrarea vinčențiană subliniază necesitatea cunoașterii în profunzime a învățăturii de credință a Bisericii de către fiecare credincios în parte. Spre gustarea din oceanul neotrăvit al adevărului veșnic de credință, de un real folos ne sunt, în acest sens, îndrumările Sfinților Părinți care au rămas în comuniune neîntreruptă cu învățătura neîndoielnică, sigură și definitivă a Bisericii.

Primul capitol din partea a doua a lucrării reprezintă un rezumat al primului *Commonitorium*.

În vremea preotului Vinčențiu a avut loc Sinodul III Ecu-menic de la Efes. Următoarele trei capitole, într-un mod amplu, fac referiri la dezbaterile acestui sfânt Sinod. Obiectivul principal al părinților sinodali a fost precizarea învățăturii de credință a Bisericii, care a fost afectată de frământări eretice, și în mod special de învățăturile episcopului eretic Nestorie. Sunt evidențiate, în mod aparte, cuvântarea Sfântului Chiril al Alexandriei și pasaje din scrisorile episcopilor Romei Xist și Celestin.

Ultimul capitol al tratatului vinčențian poate fi considerat o concluzie generală asupra tuturor celor arătate. Concluzia finală

este și ideea centrală a lucrării, potrivit căreia nu este îngăduit a se mai adăuga nimic nou vechimii drepte credințe.

Datorită faptului că lucrarea preotului Vincențiu din Lerini prezintă o importanță majoră pentru teologia patristică universală, am elaborat, de-a lungul timpului, unele studii în care am încercat să creionăm aspectele esențiale ale operei vincențiene. Acum, revăzute, le inserăm în acest mic volum. În plus, prezenta lucrare conține traducerea⁹ tratatului vincențian în limba română.

Nu în cele din urmă, am dori să menționăm că traducerea ar putea suporta modificări importante pe alocuri, dat fiind că autorul nu este un filolog consacrat, acesta considerând lucrarea ca fiind esențială din perspectivă teologică.

⁹ Pentru a încerca o traducere cât mai fidelă, ne-am folosit și de traducerea în engleză a tratatului vincențian, cuprinsă în Vincent of Lerins, *The Communitary*, în *A Select Library of the Nicene and Post - Nicene Fathers of the Christian Church*, second series, vol. XI, ed. Philip Schaff și Henry Wace, T&T Clark, Edinburgh, 1894, pp. 131-156. Mulțumirile noastre se îndreaptă, cu precădere, spre remarcabilul latinist conf. univ. dr. Claudiu T. Arieșan, care, cu bunăvoință, a revăzut textul latin și traducerea acestuia în limba română.